

ION BUCUR

ANUL 1990
PARTIDE, IDEOLOGII
și MOBILIZARE
POLITICĂ

ION BUCUR

**ANUL 1990
PARTIDE, IDEOLOGII
și MOBILIZARE
POLITICĂ**

– CONSIDERAȚII PRELIMINARE –

Editura IRRD
București, 2014

Redactor de carte: Carmen Rădulescu
Coperta și tehnoredactare: Alina Vlăsceanu

© 2014, Editura IRRD, București
Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate
IRRD

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BUCUR, ION

**Anul 1990 : partide, ideologii și mobilizare
politică** / Ion Bucur. - București : Editura Institutului
Revoluției Române din Decembrie 1989, 2014

Bibliogr.

ISBN 978-973-85888-5-1

329(498)''1990''

CUPRINS

Cuvânt înainte.....	p. 7
Introducere.....	p. 10
I. Consiliul Frontului Salvării Naționale (CFSN)	
I. 1. Constituirea CFSN. Articularea puterii.....	p. 13
II. Geneza partidelor politice post-decembriste	
II. 1. Legislația.....	p. 27
II. 2. Partidele Istorice.....	p. 31
II. 3. Uniunea Democrată Maghiară din România.....	p. 37
II.4. Frontul Salvării Naționale.....	p. 39
II.5. Alte partide.....	p.44
III. Confruntări politice la începutul anului 1990.....	p. 45
IV. Consiliul Provizoriu de Uniune Națională (CPUN)	
IV. 1. Constituirea CPUN.....	p. 62
IV. 2. Realizări.....	p. 65
V. Alegerile din mai 1990 în România	
V. 1. Alegeri libere în Europa Centrală și de Est.....	p. 68
V. 2. Adoptarea Legii Electorale.....	p. 73
V. 3. Campania electorală.....	p. 85
V. 4. Rezultatul alegerilor.....	p. 93
VI. Turbulențe politice și constituirea noilor structuri de putere	
VI. 1. Piața Universității.....	p. 101
VI. 1. Începutul reformelor.....	p. 109
VII. Toamna anului 1990	
VII. 1. Alte frământări sociale.....	p. 117
Concluzii.....	p. 135
Anexe.....	p. 137
Bibliografia.....	p. 149

Cuvânt înainte

Anul 1990 a fost fundamental pentru conturarea vieții politice democratice din România post-comunistă. Revoluția din decembrie 1989 se desfășurase sub semnul răbufnirii populare și al aspirațiilor la libertate și normalitate. Revendicările programatice ale revoluționarilor de la Timișoara și din alte orașe, precum și Proclamația Consiliului Frontului Salvării Naționale din seara zilei de 22 decembrie 1989, anunțau trecerea la un sistem politic democratic, bazat pe alegeri libere, la care urmau să se prezinte o multitudine de forțe politice. Foarte curând au început să circule știri privind constituirea de partide politice, iar Decretul-Lege nr.8, din 31 decembrie 1989, al Consiliului Frontului Salvării Naționale reglementa într-un mod foarte permisiv înregistrarea și funcționarea partidelor, pentru a căror constituire era nevoie de semnătura a doar 251 cetățeni. Cum, însă, timpul scurs de la prăbușirea regimului Ceaușescu până la sfârșitul anului 1989 a fost extrem de scurt, adevărata rodare a vieții politice democratice a avut loc abia în anul 1990.

Pe de altă parte, dacă în zilele Revoluției prevalase consensul civic antidictatorial al unei largi majorități a cetățenilor României, anul 1990 a fost, dincolo de unele prelungiri notabile ale stării de grație din decembrie 1989, în mare măsură anul învrăjbirii, al divergențelor în ceea ce privește opțiunile de dezvoltare ale țării și de poziționare în câmpul politic. În decembrie 1989 și în primele luni ale anului 1990, mulți dintre cetățenii de atunci ai României – cât de mulți este o problemă ce merită o analiză serioasă, dar în orice caz erau mai mulți decât am fi dispuși să credem azi pe baza experienței și deziluziilor ce au urmat – au trăit fiorul altruist al responsabilității pentru destinul general al societății, au crezut că după îndepărtarea dictaturii va fi mai bine și au participat, direct sau numai ca spectatori interesați, la căutările de soluții pentru îndreptarea situației țării. Această stare de grație, am

putea spune chiar de naivitate genuin democratică, a fost apoi erodată de epuizarea noutății dezbaterilor libere, de vrajba politică, precum și de experiențele cotidiene care aduceau în prim-plan tot felul de non-valori care, dincolo de retorica binelui public, promovau feroce diverse interese particulare. Desigur, fenomenul de erodare a generozității revoluționare era probabil inevitabil; ceea ce a izbit în România anilor 1990 a fost radicalitatea sa, măsura în care s-au impus egoismele de tot felul și un anume cinism în legătură cu politica și viața publică. Pe de altă parte, logica conflictelor politice și dificultățile economice – românii au aflat că nu pot trăi prea multă vreme consumând mai mult decât produc, și că producția în sine nu are valoare decât dacă se întâlnește cu cererea solvabilă – au contribuit și ele la adâncirea faliilor din societate și din viața publică, la restrângerea orizonturilor, la întoarcerea multor poncife și fantome ale trecutului, care păruseră sortite extincției în decembrie 1989.

În primele luni ale anului 1990 viața politică din România s-a structurat în funcție de falie care separa pe adversarii lui Ion Iliescu de susținătorii acestuia. Constitutivă pentru sensibilitățile politice din perioada ce a urmat, această falie a rămas semnificativă pentru o parte dintre participanții la dezbaterile publice chiar și după ce Ion Iliescu a încetat să mai fie principalul actor politic, iar câmpul politic s-a restructurat în funcție de alte plăci tectonice, mai întâi în jurul obiectivului comun al aderării la NATO și la Uniunea Europeană, apoi, din 2005, în funcție de poziția pro sau contra noului președinte al României, Traian Băsescu. Or, deși au trecut atâtea ani de atunci, deși s-au acumulat atâtea probleme și experiențe, chiar și astăzi (2014), unii dintre formatorii de opinie socotesc că mai găsim rezonanță publică, făcând apel la solidarități din 1990, la atitudinile pro- și contra Frontului Salvării Naționale, pro- și contra lui Ion Iliescu.

Această falie, conturată în ianuarie 1990 și solidificată după mineriada din 13-15 iunie același an, a marcat și scrierile istoricilor despre perioada post-revoluționară. Se pot, astfel, întâlni lucrări în care nu doar temele și concluziile au un caracter partizan, ci și izvoarele și citatele folosite au

fost selectate sectar. Este timpul ca acest mod nefericit de prezentare a istoriei recente să facă loc unor analize echilibrate, care să ajute la înțelegerea efectivă a unei părți cruciale din istoria României și a lumii. Cartea lui Ion Bucur cuprinde unii germeni în această direcție, mai ales dacă avem în vedere opiniile referitoare la modul în care a fost gestionat anunțul participării la alegeri al Frontului Salvării Naționale sau la atitudinile față de reforma economică din toamna anului 1990. Pe de altă parte, șansele unei mici lucrări de sinteză de a înnoi cunoașterea cu privire la un an politic atât de complicat cum a fost 1990, sunt inevitabil limitate. De aceea, consider că pentru un progres mult mai substanțial în cunoaștere va fi nevoie de mai multe monografii temeinice, care să îmbine pluralismul abordărilor cu rigoarea metodologică și capacitatea de integrare a rezultatelor analizelor parțiale într-o imagine de ansamblu a trecutului.

Prof. univ. dr. Bogdan Murgescu

INTRODUCERE

Anul 1989 a rămas în istoria omenirii ca an al prăbușirii regimurilor comuniste din țările Europei Centrale și de Răsărit. A fost acel moment când evoluții mai mult sau mai puțin sesizabile, care se acumulaseră, s-au propagat într-un mod spectaculos. Ca atare, în toamna aceluși an, regimurile comuniste se prăbușesc, în fața presiunii populare, ca un irezistibil efect al dominoului: în Ungaria – în octombrie; în Bulgaria și Cehoslovacia („revoluția de catifea”) – în noiembrie; Zidul Berlinului, simbol al Războiului Rece – cade la 9 noiembrie, prefațând dispariția regimului comunist din Germania de Est, în timp ce prăbușirea violentă a regimului ceaușit din România a avut loc abia în a doua jumătate a lunii decembrie. Rapiditatea cu care s-a produs acest proces uimește lumea, el relevând caracterul arbitrar și antisocial al sistemului totalitar comunist.

Transformările politice prin care aceste țări aveau să treacă, în efortul lor de revenire la democrație, au fost diferite. Parcursul lor a fost determinat, alături de aspectele esențiale comune, de anumite cauze specifice, fapt ce a imprimat un anumit particularism în evoluția fiecăreia. Dintre factorii ce au influențat acest proces putem lua în considerație: forța de coerciție a fostului regim, modalitatea prin care acesta a cedat puterea, organismele care au preluat această putere etc. Altfel spus, spectrul politic creat după prăbușirea regimurilor comuniste a fost generat de tipul de revoluție desfășurată în fiecare țară. Cu cât regimul a cedat puterea fără a se folosi de metode violente, represive, cu atât asistăm la un parcurs mai ușor spre o societate pluralist-democratică. Cu alte cuvinte, modelele de tranziție au fost determinate de modalitatea prin care deținătorii de putere au fost înlocuiți de forțele de opoziție, iar conceptul de bază în jurul căruia a gravitat substituirea puterii, pentru majoritatea țărilor Europei de Est, a fost negocierea. Negocierile s-au purtat între forțele de opoziție–reprezentate, în general, de componente ale societății civile,

mai mult sau mai puțin dezvoltată – și puterea comunistă. Dacă, inițial, opoziția a dorit să aibă un anumit grad de control asupra puterii, ulterior a reușit să preia o parte din responsabilitatea guvernării pentru ca, în cele din urmă, să treacă efectiv la exercitarea deplină a puterii. Exemplele edificatoare în acest sens au fost cele din Cehoslovacia, Bulgaria și Germania de Est. În Polonia, datorită unei puternice și constante opoziții față de regimul comunist, s-a produs un alt proces – anume trecerea graduală a împărțirii puterii –, în timp ce în Ungaria s-a realizat cedarea imediată a puterii și preluarea ei de către opoziție.

Prăbușirea violentă a regimului comunist-totalitar, condus de Nicolae Ceaușescu a însemnat și pentru România debutul unor transformări democratice majore în plan politic, economic și social. Dacă modelul totalitar comunist românesc se baza pe formula partidului-stat, una dintre cele mai importante realizări ale noii ordini politice a fost instituționalizarea sistemului pluripartidist.

Declanșat de Revoluția Română din 1989, procesul construcției statului de drept și al dezvoltării lui instituționale s-a materializat prin abolirea legislației represive din anii sistemului totalitar, elaborarea și adoptarea unei noi legi fundamentale și reintroducerea alternanței la guvernare. Toate aceste transformări de substanță au generat numeroase demersuri politice petrecute imediat după actul revoluționar din 1989.

Prima etapă, marcată de confuzii, extrem de contradictorie, dar plină de speranțe s-a materializat prin constituirea, organizarea și funcționarea *Consiliului Frontului Salvării Naționale*, ca organ nou al puterii în stat, și a consiliilor teritoriale ale *Frontului Salvării Naționale*, conform paragrafului 2 al articolului 3 din Decretul-Lege nr. 2/1989.

A doua etapă a fost constituirea unui *Consiliu Provizoriu de Uniune Națională* (CPUN), „un parlament sui-generis, creat ad-hoc”¹, în urma întâlnirii delegațiilor a 30 de formațiuni politice, din 1 februarie 1990. Cu acest prilej s-a

¹ Ion Iliescu, *Revoluția Română*, Editura Presa Națională, București, 2001, p. 18.

hotărât lărgirea componenței *Consiliului Frontului Salvării Naționale* cu reprezentanți ai tuturor forțelor politice din țară create până atunci și transformarea *Frontului Salvării Naționale* în formațiune politică. Acest ultim eveniment a constituit punctul de plecare pentru o intensă și pătimașă luptă politică.

Cea de a treia etapă a început odată cu emiterea Decretului-Lege nr. 92, din 14 martie 1990, privind alegerea Parlamentului și a Președintelui României. Au urmat campania propriu-zisă și alegerile din mai 1990. Decretul-Lege din 14 martie 1990 a avut o importanță semnificativă pentru instaurarea democrației, în condițiile în care se prevedea pluralismul politic, separația puterilor în stat, parlament bicameral, vot proporțional, limitarea mandatelor președintelui, incompatibilitatea dintre funcția de președinte și calitatea de membru al unui partid politic.

În cea de a patra etapă, asistăm la constituirea noilor structuri de putere și începutul reformelor economice, dar și la instituționalizarea *Adunării Constituante*, alcătuită în urma primelor alegeri libere din mai 1990.

I. CONSILIUL FRONTULUI SALVĂRII NAȚIONALE (CFSN)

I.1. Constituirea CFSN². Articularea puterii

După fuga dictatorului din clădirea Comitetului Central al PCR, în ziua de 22 decembrie 1989, la ora 12.06, revoluționarii au trecut – în cursul aceleiași zile și în ziua următoare – la ocuparea rapidă a unor instituții importante, între care Comitetul Central, Ministerul Apărării Naționale și Radioteleviziunea. În aceste împrejurări era emis și primul document programatic al Revoluției Române victorioase, **Comunicatul** din 22 decembrie 1989, (având ca bază textul elaborat de Dumitru Mazilu) care anunța constituirea unui nou organism al puterii, *Frontul Salvării Naționale* (FSN), condus de un Consiliu³. *CFSN* este considerat „prima structură provizorie a noii puteri revoluționare...care își asuma răspunderea preluării prerogativelor statului”⁴. Acest „...prim organism provizoriu al puterii de stat”⁵, alcătuit inițial din 39 membri, avea ca scop declarat instaurarea „*democrației, libertății și demnității poporului român*”⁶. În componența Consiliului de

² Despre activitatea FSN și CFSN vezi, în special, Ion Iliescu, *Revoluția Română*, Editura Presa Națională, București, 2001.

³ Ioan Scurtu, *Revoluția Română din Decembrie 1989 în context internațional*, Editura Enciclopedică; Editura Institutului Revoluției Române din Decembrie 1989, București, 2006, p. 260. Vezi textul acestuia în „Monitorul Oficial”, nr.1 din 22 decembrie 1989. Ion Iliescu avea să afirme – în cadrul unei mese rotunde cu tema „18 ani de la înființarea Consiliului Provizoriu de Uniune Națională”, organizată în ziua de 12 februarie 2008 de Institutul Revoluției Române din Decembrie 1989, la Palatul Parlamentului – că redactarea respectivului document a fost făcută de un grup constituit spontan, în clădirea fostului Comitet Central al PCR, după fuga cuplului dictatorial, grup care nu avusese nici un fel de legături anterioare; vezi respectiva declarație în „Caietele Revoluției”, nr. 2 (15)/2008, p.7.

⁴ Ion Iliescu, *Revoluția Română...*, p. 48-49.

⁵ *Ibidem*, p.56.

⁶ Vezi textul *Comunicatului către țară* al *Frontului Salvării Naționale* din 22

conducere al Frontului intrau persoane cunoscute de opinia publică drept opozanți și disidenți ai regimului Ceaușescu, personalități politice și artistice prestigioase, oameni de cultură, dar și persoane ce s-au aflat efectiv în stradă în zilele de 21 și 22 decembrie⁷. Deci, Consiliul a apărut odată cu Frontul Salvării Naționale.

Comunicatul către țară al Consiliului Frontului Salvării Naționale, prezentat în seara de 22 decembrie la ora 23.00 de către Ion Iliescu⁸, – adevărata Proclamație a Revoluției Române

decembrie 1989 și componența primului Consiliu, în Ion Iliescu, *Momente de Istorie-Documente, Interviuri, Comentarii. Decembrie 1989-Iunie 1990*, vol.I., Editura Enciclopedică, București, 1995, p. 19-22. De asemenea, textul documentului și în Ion Calafeteanu (coordonator), Gheorghe Neacșu, Daniela Osiac, Sebastian Rusu, *Revoluția Română din decembrie 1989. Documente*. Editura Mega, Cluj-Napoca, 2009, p. 308-311.

⁷ Din primul Consiliu al Frontului Salvării Naționale făceau parte, în mod provizoriu, următorii: Doina Cornea, Ana Blandiana, Mircea Dinescu, Lászlo Tökés, Dumitru Mazilu, Dan Deșliu, generalii Ștefan Gușă și Victor Athanasie Stănculescu, Aurel-Dragoș Munteanu, Corneliu Mănescu, Alexandru Bârlădeanu, Silviu Brucan, Petre Roman, Ion Caramitru, Sergiu Nicolaescu, Mihai Montanu, Mihai Ispas, Gelu Voican Voiculescu, Dan Marțian, căpitan Lupoi Mihail, maior Dan Voinea, căpitan de rangul I Emil Dumitrescu, Vasile Neacșa, Cristina Ciontu, Marian Baci, Bogdan Teodoriu, Eugenia Iorga, Paul Negruțiu, Gheorghe Manole, Cazimir Ionescu, Adrian Sârbu, Constantin Cârjan, Dómokos Géza, Magdalena Ionescu, Marian Mierlă, Constantin Ivanovici, Ovidiu Vlad, Valeriu Bucurescu, Ion Iliescu.

⁸ Iliescu Ion (născut la 3 martie 1930, Oltenița, jud. Călărași), inginer energetician și om politic, licențiat al Facultății de Electrotehnică a Institutului Politehnic București și al Institutului Energetic din Moscova (1950-1955). La întoarcerea în țară a fost ales reprezentant al României la Uniunea Internațională a Studenților, iar între 1957-1959 a îndeplinit funcția de președinte al Uniunii Asociației Studenților Români. Ulterior, avea să ocupe alte funcții pe linie de partid și de stat, cea mai importantă, fiind aceea de ministru pentru Problemele Tineretului, în perioada 13 martie 1969-22 februarie 1971. Intrat în dizgrație pe motiv că s-a opus unei minirevoluții culturale, după modelul Chinei și Coreei de Nord, Ion Iliescu avea să ocupe, ulterior, funcții de mai mică importanță în ierarhia politică: secretar al Comitetului Județean Timiș al PCR (1971-1974); prim-secretar al Comitetului de partid și președinte al Comitetului executiv al Consiliului popular al jud. Iași (1974-1979); membru al Consiliului de Stat (1979-1980); președinte al Consiliului Național al Apelor (1979-1984) și director al Editurii Tehnice (1984-22 decembrie 1989).

– consemna în mod clar încetarea vechiului regim, cu toate structurile sale de putere și înlocuirea sistemului comunist cu o societate democratică, pluralistă, reconstrucția economică și socială, integrarea în structurile preconizatei Europe unite. Punctual, se hotăra:

1. Abandonarea rolului conducător al unui singur partid și statornicirea unui sistem democratic pluralist de guvernământ.

2. Organizarea de alegeri libere în cursul lunii aprilie.

3. Separarea puterilor legislativă, executivă și judecătorească în stat și alegerea tuturor conducătorilor politici pentru unul sau, cel mult, două mandate. Nimeni nu mai poate pretinde puterea pe viață.

Consiliul Frontului Salvării Naționale propune ca țara să se numească în viitor România.

Un comitet de redactare a noii Constituții va începe să funcționeze imediat.

4. Restructurarea întregii economii naționale pe baza criteriilor rentabilității și a eficienței. Eliminarea metodelor administrativ-birocratice de conducere economică centralizată și promovarea liberei inițiative și a competenței în conducerea tuturor sectoarelor economice.

5. Restructurarea agriculturii și sprijinirea micii producții țărănești. Oprirea distrugerii satelor.

6. Reorganizarea învățământului românesc potrivit cerințelor contemporane. Reșezarea structurilor învățământului pe baze democratice și umaniste.

Eliminarea dogmelor ideologice care au provocat atâtea daune poporului român și promovarea adevăratelor valori ale umanității. Eliminarea minciunii și a imposturii, și statuarea unor criterii de competență și justiție în toate domeniile de activitate.

Așezarea pe baze noi a dezvoltării culturii naționale.

Trecerea presei, radioului, televiziunii din mâinile unei familii despotice în mâinile poporului.

7. Respectarea drepturilor și libertăților minorităților naționale și asigurarea deplinei lor egalități în drepturi cu românii.